

ІСТОРІЯ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

УДК 355.02:327.8(477+470)"2022/2024"

АВТУШЕНКО І. Б.

<https://orsid.org/0000-0002-3987-4034>

АВТУШЕНКО О. С.

<https://orsid.org/0000-0003-0910-7552>

<https://doi.org/10.33577/2313-5603.44.2025.40-55>

РОЛЬ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ У ПОВНОМАСШТАБНІЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

У статті проаналізовано роль приватних військових компаній (ПВК) у повномасштабній російсько-Українській війні 2022 – 2024 рр. Розкрито їхнє значення як інструменту гібридної стратегії РФ, що дозволяє компенсувати втрати, масштабувати наступальні дії та уникати міжнародної відповідальності. Показано, що діяльність ПВК супроводжується значними втратами та численними порушеннями гуманітарного права. Визначено важливість формування в Україні Міжнародного легіону оборони, який діє у правовому полі та під державним контролем.

У статті застосовано історико-порівняльний і системний аналіз, що дало змогу простежити еволюцію ПВК та оцінити їхній вплив на перебіг війни. У висновках наголошено на потребі правового врегулювання й контролю за діяльністю ПВК як у національному, так і в міжнародному вимірах.

Ключові слова: приватні військові компанії, найманство, російсько-Українська війна, парамілітарні формування, іноземні добровольці, ПВК «Вагнер».

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року російської федерації (далі – РФ) в Україну спричинило низку нових викликів для міжнародної безпеки, військової стратегії, а також правового регулювання використання недержавних збройних суб'єктів. Приватні військові компанії (далі – ПВК) як явище відіграють дедалі помітну роль в сучасних збройних конфліктах, тому що вони дозволяють державам діяти з певним рівнем

Автушенко Ірина Борисівна, доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри теорії та історії держави і права, Національний транспортний університет, м. Київ.

Автушенко Олександр Семенович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент спеціальної кафедри № 2, Інститут спеціального зв'язку та захисту інформації Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ.

© Автушенко І. Б., Автушенко О. С., 2025.

«непрямої відповідальності»: делегувати частину бойових чи допоміжних функцій, зменшити офіційні втрати, працювати в тактичній чи стратегічній глибині без публічного визнання. Серед багатьох визначень ПВК слід навести визначення з документа Монтре: «ПВК – це приватні підприємницькі суб’єкти, які надають військові та/або охоронні послуги, незалежно від того, як вони себе характеризують» (*Документ Монтрё, 2008*).

У контексті України на передній план вийшло використання груп, які мають ознаки ПВК (особливо з боку рф) та широке залучення іноземних добровольців, військових інструкторів, волонтерів, що висвітлює розмивання меж між державним і недержавним, між регулярними силами і «тіньовими» чи напівлегальними акторами.

Мета статті: висвітлити функції ПВК у російсько-Українській війні, аналізуючи конкретні приклади, з’ясувати юридичний статус цих суб’єктів за національним та міжнародним правом, обговорити етичні проблеми та наслідки для моралі, прав людини і міжнародної безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика функціонування приватних військових компаній (ПВК) у збройних конфліктах є предметом дослідження як зарубіжних, так і українських науковців. Значний доробок зроблено у систематизації ознак ПВК, аналізі їхньої ролі в гібридних війнах та оцінці можливостей легалізації таких структур в Україні. В. Горовенко та В. Тютюнник (*Горовенко & Тютюнник, 2013*) виокремили характерні ознаки ПВК і проаналізували їхню ефективність та затребуваність у сучасних конфліктах. В. Гусаров (*Гусаров, 2015*) показав, що російські ПВК є інструментом державної політики та безпеки, який дозволяє кремлю здійснювати військові й гібридні операції, зберігаючи при цьому офіційну невизначеність та уникнення міжнародної відповідальності. С. Кириченко (*Кириченко, 2021*) дослідив сутність і класифікацію ПВК, порівняв їх із традиційною армією та найманцями, а також проаналізував міжнародно-правові аспекти їх діяльності. У цьому контексті важливим є висновок про зростання ролі ПВК у сучасних конфліктах і потребу у формуванні правових механізмів контролю над ними.

У новітніх публікаціях фокус зміщується до українського контексту. А. Гор (*Гор, 2025*) розглянув перспективи легалізації ПВК в Україні у світлі ініціатив Президента В. Зеленського. Автор

акцентує увагу як на потенційних перевагах, так і на ключових ризиках: можливості втрати державного контролю, правовій невизначеності, загрозах для цивільного населення та міжнародного іміджу України.

Г. Кохан (*Кохан, 2020*) дослідив питання легітимності приватних військових і охоронних компаній, тоді як О. Івасечко та Т. Бондар (*Івасечко & Бондар, 2024*) проаналізували ПВК як інструмент зовнішньої політики росії, окресливши їхню еволюцію та перспективи трансформації у складову регулярних збройних сил рф. Науковці О. Грига, В. Коцур і Л. Коцур (*Грига & Коцур & Коцур, 2023*) акцентували увагу на застосуванні російських ПВК у гібридній війні проти України в 2014 – 2021 роках, що дозволяє зробити висновки про їхнє функціональне значення у воєнному пристоянні.

Окремий внесок у дослідження цього питання зробили І. Автушенко та О. Автушенко (*Автушенко & Автушенко, 2024*), які проаналізували діяльність ПВК у збройних конфліктах, висвітлили масштаби їх участі та особливості застосування у різних регіонах світу. Автори S.G. Jones, C. Doxsee, B. Katz, E. McQueen, J. Moye (*Jones et al., 2021*) розглядали розширення діяльності російських ПВК на глобальній арені. Достатню увагу приділено аналізу того, як ці структури використовуються росією для досягнення своїх стратегічних цілей у різних частинах світу. Це дозволяє розширити уявлення про глобальний контекст функціонування приватних армій та їхній вплив на перебіг воєнних дій.

Ф. Брижка (*Bryjka, 2023a, b*) проаналізував еволюцію російських ПВК, зокрема після початку війни в Україні. У першій роботі розглянуто трансформацію «вагнера» після 2022 року, включаючи зміну її ролі, структури та зменшення автономії. Обидві статті підкреслюють зростання ролі ПВК як інструменту гібридної війни росії. У другій публікації автор наголошує, що підтримку з боку кремля отримують не лише «Група Вагнера», але й низка інших напівприватних формувань, які виконують функції впливу за кордоном. Обидві статті підкреслюють зростання ролі ПВК як інструменту гібридної війни росії. Н. Хабтом (*Habtom, 2022*), М. Грінвудом (*Greenwood, 2022*) проаналізовано склад, мотивації та виклики, з якими стикаються іноземні бійці, серед яких – ідеологічні мотиви, прагматичні інтереси та проблеми інтеграції у військові структури. Я. Чіллілер (*Çilliler, 2024*) висвітлив процеси

легітимації та делегітимації добровольців і ПВК без правового статусу. Автор доводить, що їхня суспільна та політична оцінка змінюється залежно від контексту війни та міжнародного впливу.

Попри широкий спектр досліджень, низка питань залишається відкритою, а саме: правовий статус ПВК в Україні: відсутність чітких механізмів легалізації та контролю; міжнародно-правове регулювання: недосконалість наявних норм щодо відповідальності ПВК у збройних конфліктах; перспектива перетворення ПВК на інструмент офіційної військової сили або їх зникнення як автономних структур.

Таким чином, наявні дослідження створюють ґрунтовну базу для аналізу феномена ПВК у російсько-Українській війні, проте потребують подальшого розвитку у сфері правового врегулювання, гуманітарних наслідків та прогнозування їхньої ролі у майбутньому воєнно-політичному ландшафті.

Виклад основного матеріалу дослідження. У росії ПВК використовуються державою для досягнення своїх цілей при зниженні офіційної відповідальності та юридичних ризиків. Ця практика кидає виклик усталеним нормам міжнародного права, створює нові виклики для систем колективної безпеки. Офіційно ПВК як «формальні» суб'єкти часто не визнаються, існує низка структур, які формально не є приватними охоронними компаніями чи ПВК, але фактично виконують такі функції.

Незважаючи на активну участь ПВК у реалізації зовнішньо-політичних цілей рф, їхня діяльність формально суперечить чинному російському законодавству. Згідно з п. 5 ст. 13 конституції російської федерації, забороняється створення та діяльність озброєних формувань, діяльність яких спрямована на насильницьке захоплення влади (*Конституція, 2020*). Додатково, у статті 359 кримінального кодексу росії прямо вказано, що найманство карається відповідно до закону, що формально унеможливорює функціонування ПВК на території рф (*Уголовный кодекс, 2025*).

Проте з 2014 року кремль активно ігнорує власну юридичну базу у цьому питанні, фактично підтримуючи і координуючи діяльність приватних військових структур за кордоном. Такий підхід дозволяє рф дистанціюватися від дій ПВК на міжнародній арені, заперечуючи офіційну причетність до певних військових операцій. При цьому, як зазначають дослідники з Центру стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS), відсутність законодавчого

визнання не заважає ПВК отримувати логістичну, технічну та політичну підтримку від державних структур, зокрема міністерства оборони та гру (*Jones et al., 2021*).

На думку польських аналітиків із Польського інституту міжнародних справ (PISM), така правова «сірість» дозволяє ПВК існувати як гібридні формування, що забезпечують максимальну політичну гнучкість та водночас мінімізують репутаційні ризики для кремля у випадку невдалих операцій чи воєнних злочинів (*The Role of Private Military Contractors, 2018*).

Після вторгнення в Україну у 2014 році росія почала активно нарощувати можливості своїх ПВК не лише як інструмента гібридної війни, але й як глобального інструмента впливу. Яскравим прикладом стала участь групи «вагнер» у подіях в Україні після 2014 року. Участь ПВК в конфлікті дозволила росії уникнути формального визнання своєї агресії та легітимізувати присутність за допомогою наративів про «місцеву самооборону» чи «повстанців» (*Foley & Kaunert, 2022*).

рф використовувала ПВК «вагнер» як елемент гібридної війни проти України. Під вивіскою приватної компанії зібрані інтернаціональні найманці, але основою цієї структури були російські військовослужбовці, які виконували накази російського командування. Вони проходили підготовку на базі 10-ї окремої бригади спецпризначення гру росії. Бійці компанії і їх командири на чолі з «вагнером» отримували відомчі нагороди, підписані особисто президентом росії. Важке озброєння і техніку вони отримували безпосередньо з баз зберігання мо рф. Від кадрових військовослужбовців збройних сил рф їх відрізняє тільки формулювання в контракті та розмір грошового забезпечення, а також те, що офіційній москві від них легше відмовитися.

Станом на 24 лютого 2022 року щонайменше вісім напівприватних збройних формувань, таких як «група вагнера», «редут», «конвой», «патріот», «яструб», «русич», «царські вовки» та «російський імперський рух», брали участь у війні в Україні. Це були переважно легкі піхотні формування (включаючи штурмові, диверсійні та розвідувальні групи), які підтримували оперативні війська. Вони склалися переважно з колишніх військових і співробітників служб безпеки, а також осіб з судимістю. Пропонує привабливу заробітну плату, ці компанії були альтернативою

військовій мобілізації, способом поповнення втрат особового складу з російського боку (Bryjka, 2023a).

Найманці «редут» відіграли ключову роль на початковому етапі російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року, воюючи в Київській і Харківській областях. Їхнім особливим завданням було усунення Президента Володимира Зеленського. Перед відправкою на фронт вони пройшли підготовку на базі 16-ї бригади гру в Тамбові. Серед персоналу компанії було багато колишніх бійців «вагнера», що стало джерелом особистого конфлікту між пригожиним і генералом алексеевим. Сьогодні «редут» є найчисленнішою (близько 7000 осіб) з напівприватних військових компаній, що воюють в Україні. Вона складається з більш ніж десятка підрозділів, які часто помилково вважають незалежними формуваннями (наприклад, «ветерани», «рись», «тигри», «вовки» або фінансована «газпромом» «потік») (Bryjka, 2023b).

Російська влада заперечувала присутність ПВК в Україні, називаючи їх «добровольчими формуваннями». Зокрема, група «вагнер», існування якої російська влада заперечувала до вересня 2022 року, коли пригожин оприлюднив інформацію про те, що він очолює цю групу, є типовим прикладом ПВК, що нагадують найманців. Група в основному діяла в тіні, а відсутність будь-яких видимих офіційних знаків розрізнення на їхній формі сприяла її неоднозначному статусу в період з 2011 по 2021 рік. Вагнерівці в Україні скоїли такі злочини, як катування, вбивства, звалтування та грабежі (Çilliler, 2024:5). 3 липня 2023 р., після невдалого повстання є. пригожина, вони перебувають під контролем міністерства оборони рф, з яким вони підписали контракти.

Група «вагнер» брала участь у багатьох ключових операціях на Сході України, зокрема за Бахмут, Соледар. Її сили часто використовувалися для ведення наступальних операцій, штурму укріплених позицій, а також операцій, де регулярні війська рф зазнавали великих втрат або мали проблеми з мотивацією (Івасечко & Бондар, 2024:5).

З боку рф присутній стратегічний розподіл ролей: регулярні війська, ПВК, інші гібридні формування (на кшталт присутності воєнних консультантів, добровольців, проксі-загонів). «Вагнер» дозволяє державі маневрувати між офіційною та неофіційною відповідальністю (Racz, 2024).

За повідомленнями Генерального штабу ЗС України, деякі підрозділи ПВК, що діяли на тимчасово окупованих територіях, зокрема в районі с. Олександрівка Харківської області, зазнали більше 40% втрат (вбиті або тяжко поранені) (*Калатур, 2022*).

У квітні 2023 року державна дума рф прийняла закон, який визнає найманців, які брали участь у бойових діях на території України учасниками бойових дій, надає статус ветеранів, зокрема для їхніх сімей, що свідчить про спробу формально легалізувати їхній статус і забезпечити соціальні гарантії (*Держдума дала найманцям, 2023*).

Після початку повномасштабного нападу росії Україна офіційно оголосила про формування Міжнародного легіону оборони України (International Legion for Defence of Ukraine), куди долучилися добровольці з багатьох країн (*Habtom, 2022:80*). Міністр закордонних справ Великої Британії та прем'єр-міністр Данії заявили, що не заперечують проти поїздок своїх громадян для участі у бойових діях на території України. Більше того, міністр закордонних справ Канади заявив, що уряд його країни підтримує таку ініціативу, а міністр національної оборони Канади закликав усіх добровольців звертатися до дипломатичних представництв України з метою захисту світового порядку. Ці заяви офіційних осіб України та західних країн привернули тисячі добровольців до участі у війні (*Çilliler, 2024:7*). 20 000 осіб з 50 країн подали заявки на участь у бойових діях на боці України протягом місяця після вторгнення в лютому 2022 року (*Çilliler, 2024:8*). Після прибуття деякі з них були готові приєднатися до офіційного Українського легіону, пов'язаного з Силами територіальної оборони, а інші вважали за краще діяти незалежно або в складі незалежних груп, таких як Грузинський легіон, добровольчий підрозділ, що приймає західних громадян. Станом на травень 2022 року, за повідомленнями, більшість рядових солдатів воювали в складі груп, що не підпорядковувалися командуванню української армії (*Çilliler, 2024:8*). Ці добровольці виконували різні функції: бойові, тренувальні, підтримки тилу тощо, але переважна більшість з них через 3 – 6 місяців повернулися додому через високі ризики або умови контракту.

Також діяли і діють приватні групи інструкторів та військових консультантів – із країн Заходу, які допомагають із навчанням, тактикою, оборонними технологіями. Одна з таких груп – Mozart

Group – працювала у 2022 – 2023 роках, надаючи підготовку, евакуацію цивільних та гуманітарну допомогу; група припинила операції через нестачу фінансування (*Harding, 2022*).

У дослідженні данського інституту (DIIS) про участь іноземних добровольців, зокрема данців, звертається увага на організаційні проблеми, адаптацію, правову відповідальність, майбутнє волонтерів після повернення (*Greenwood, 2024*).

З юридичної точки зору, як Україна, так і рф є сторонами Конвенції 1977 року, яка не криміналізує дії найманців і не встановлює для них кодекс поведінки, але позбавляє найманців юридичних привілеїв, пов'язаних зі статусом військовополонених. На відміну від рф, Україна була учасницею Конвенції 1989 року, яка криміналізувала участь у бойових діях найманців, але у 2015 році повідомила ООН про відступ від конвенції. З точки зору міжнародних зобов'язань, різниця між двома державами полягає в тому, що Україна досі є учасницею Монреїського документа 2008 року, який містить план дій для урядів щодо регулювання діяльності ПВК.

Приватні військові компанії – це військово-політичний феномен ХХІ ст., який є серйозним викликом міжнародного права. ПВК посіли особливе місце у сучасній військово-політичній сфері, стратегіях та практиці держав (*Автушенко & Автушенко, 2024:129*).

В Україні на законодавчому рівні вирішили врегулювати діяльність ПВК. У квітні 2024 року народний депутат Сергій Гривко подав до Верховної Ради проєкт закону № 11214 «Про міжнародні військові компанії», який передбачає легалізацію, визначення правового статусу, ліцензування, контроль і податкову відповідальність для ПВК (*Проєкт Закону, 2024*).

Міністерство оборони України підтримало ідею законопроекту із застереженням, оскільки поточна редакція потребує доопрацювання, зокрема, у частинах, які можуть суперечити Конституції України, законам «Про оборону», «Про розвідку» і міжнародним зобов'язанням (*Поліщук, 2024*).

Окрім безпосередньої участі в бойових діях, співробітники ПВК можуть бути задіяні в охороні стратегічних об'єктів, техобслуговуванні бойових комплексів, логістиці і навчанні діючих військових. Якраз те, що може стати у нагоді регулярним Силам оборони.

На думку директорки першої української ПВК (юридично оформлена як ТОВ) «Омега Консалтинг Груп» Тетяни Кебало,

ПВК можуть суттєво розвантажити ЗС України і допомогти в підготовці бійців, оскільки в Україні не вистачає фахових інструкторів. І саме ПВК могли б допомогти в цьому напрямі (Гор, 2025). Протягом 2022 – 2023 років інструктори «Омега Консалтинг Груп» навчили мінно-вибуховій справі близько трьох тисяч спецпризначенців ГУР МО.

ПВК – це мобільний інструмент у вирішенні різних проблемних питань. Наприклад, їх фахівці можуть виїхати на місце, де потрібно провести навчання; вони володіють інструментами рекрутингу, яких просто немає в регулярній армії. Так, за інформацією засновників «Омега Консалтинг Груп», на даний час у світі можна знайти близько 20 тисяч підготовлених військових, які б долучилися до оборони України (Гор, 2025). Однак Україна фінансово не спроможна утримувати іноземні підрозділи.

У росії це питання було вирішене за рахунок місцевих олігархів. Наприклад, російську ПВК «Редут» фінансують мільярди геннадій тимченко і олег дерипаска, а ПВК «конвой» – аркадій ротенберг.

В Україні важливо побудувати таку модель ПВК, де вони не служитимуть одній людині чи групі, а функціонуватимуть у чітких законодавчих рамках та під контролем держави.

Офіційно ПВК «вагнер» позиціювалася як приватний суб'єкт, але існують беззаперечні дані про дуже тісні зв'язки з кремлем, міноборони рф та іншими державними організаціями. Це включає постачання озброєння, логістики, розвідданих, а іноді і координацію операцій з регулярними військами (Racz, 2024).

При цьому контроль за ПВК не завжди є повним: іноді виникають внутрішні суперечності, як-от протести чи суперечності між «вагнером» і російським генштабом чи міноборони – прикладом є короткочасний заколот/повстання під керівництвом є. пригожина в червні 2023 року (Racz, 2024).

Отже, приватні військові компанії відіграють важливу роль у сучасних збройних конфліктах, виконуючи різноманітні функції, такі як:

1. Додаткова сила на фронті: ПВК часто залучаються для надання додаткових сил у збройних конфліктах, що дозволяє регулярним військовим силам зосередитися на основних бойових завданнях. ПВК здатні оперативнo реагувати на зміни обстановки, здійснювати локальні операції, а також виконувати роль підтримки в критичних зонах конфлікту.

2. Прикриття слабких місць: В умовах нестачі ресурсів чи персоналу, ПВК можуть виконувати роль прикриття тих ділянок фронту або операцій, де державні сили не можуть забезпечити належний захист або захистити стратегічно важливі об'єкти.

3. Участь у спеціальних/ризикованих операціях: Приватні військові компанії часто використовуються для виконання завдань, які вимагають спеціальної підготовки або високого рівня ризику. Це може бути контртерористична діяльність, захист важливих об'єктів інфраструктури або участь у миротворчих місіях.

4. Інформаційна роль: ПВК можуть також брати участь у зборі та аналізі розвідданих, а також виконувати роль консультантів у питаннях стратегії та тактики на полі бою.

Проте їх використання в умовах сучасної війни супроводжується низкою обмежень, зокрема проблемами технічного оснащення, відсутністю централізованого управління, юридичними труднощами та обмеженнями у питаннях доступу до фінансування і медичних послуг. Однією з основних проблем є невизначеність правового статусу бійців ПВК та добровольців, що створює додаткові складнощі для міжнародної спільноти та національних урядів.

Використання найманців чи ПВК може призводити до більшої непрозорості, ускладнення контролю, можливості ігнорування правил ведення війни, гуманітарного права. Є випадки, коли ПВК або найманці звинувачуються в тортурах, позасудових стратах, нехтуванні життям цивільного населення. Якщо держава формально не визнає їх, це може зменшити моральну відповідальність за наслідки. Також важлива проблема легітимності: і з боку міжнародного права, і з боку громадської думки. Наявність ПВК/найманців може ослабити довіру до офіційних збройних сил, породжувати страх і неприязнь у цивільного населення.

Проблема однозначного статусу бійців ПВК та добровольців полягає в тому, чи визнаються вони комбатантами, чи найманцями, чи підпадають під захист Женевських конвенцій. Це має значення для прав полонених, для відповідальності за військові злочини, для обов'язку держави щодо репатріації тіл, соціальних гарантій.

Висновки. Аналіз феномена приватних військових компаній у контексті повномасштабної російсько-Української війни засвідчив їхню ключову роль у реалізації зовнішньополітичної стратегії російської федерації. Використання ПВК дозволяє кремлю зберігати

певну «правову невидимість», дистанціюватися від безпосередньої відповідальності за воєнні злочини та мінімізувати політичні ризики у випадку невдач. Водночас діяльність ПВК супроводжується значними втратами серед особового складу та численними випадками порушення норм міжнародного гуманітарного права, що формує серйозний виклик системі міжнародної безпеки.

На українському боці залучення іноземних добровольців у складі Міжнародного легіону оборони України, попри окремі організаційні труднощі, засвідчило принципову відмінність від російської моделі: прозорість формування, підпорядкування офіційним державним структурам та контрольованість з боку Збройних Сил України. Це створює підґрунтя для легітимного використання міжнародної допомоги та підтримки з боку союзників.

Отже, ПВК у сучасних конфліктах виступають амбівалентним явищем: з одного боку – це інструмент посилення військових спроможностей, з іншого – джерело правових і гуманітарних проблем. Досвід російсько-Української війни наочно показує, що без чіткого правового регулювання вони стають чинником дестабілізації міжнародного порядку.

Подальші наукові розвідки мають бути зосереджені на таких аспектах: історико-порівняльний аналіз використання приватних військових компаній у різних конфліктах XX – XXI ст. з метою виявлення еволюційних тенденцій та закономірностей; вивчення можливостей міжнародного та національного врегулювання статусу ПВК, механізмів контролю та відповідальності за воєнні злочини. Звернення до цих напрямів дозволить не лише уточнити місце ПВК у сучасній воєнній історії, але й сприятиме формуванню науково обґрунтованих рекомендацій для державної політики у сфері національної та міжнародної безпеки.

Використані посилання

Автушенко І.Б. & Автушенко О.С. (2024). Приватні військові компанії як один із інструментів ведення сучасних війн. Військово-науковий вісник Вип. 41, С. 120–132. https://doi.org/10.33577/2313_5603.41.2024.120-132

Гор А. (2025). Зеленський заговорив про створення приватних армій: чотири плюси та ризики для України. URL: <https://news. telegraf.com.ua/ukr/ ukraine/2025-06-12/5911819-zelenskiy-zagovoriv-pro-stvorennya-privatnikh-armiy-chotiri-plyusi-ta-riziki-dlya-ukraini> [дата звернення: 12.09.2025].

Горovenko B. & Tyutюнник B. (2013). Приватні воєнні компанії: міжнародний досвід і можливі шляхи його реалізації в Україні. *Наука і оборона*, № 3, С. 32 – 39.

Грига О.С. & Коцур В.В. & Коцур Л.М. (2023). Роль приватних військових компаній під час російсько-Української гібридної війни 2014 – 2021 років *Регіональні студії*. № 33, С. 58-62. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.33.10>.

Гусаров В. (2015). Приватні військові компанії росії як інструмент узаконеного тероризму URL: <https://informnapalm.org/ua/privatni-vijskovi-kompaniyi-rosiyi-yak-instrument-uzakonenogo-teroryzmu-infografika/> (дата звернення: 13.09.2025).

Держдума дала найманцям ПВК «Вагнер» право на статус «ветеранів бойових дій». *Українська правда*. 20 квітня 2023 р. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/04/20/7398772/> (дата звернення: 12.09.2025).

Документ Монтрє о соответствующих международно-правовых обязательствах и передовых практических методах государств, касающихся функционирования частных военных и охранных компаний в период вооруженного конфликта. (2008). URL: <https://www.montreuxdocument.org/pdf/document/ru.pdf> (дата звернення: 10.09.2025).

Івасечко О. & Бондар Д. (2024). Приватні військові компанії у зовнішній політиці росії: 2014 – 2023 роки. *Гуманітарні візії*, вип. 10, № 1, С. 1 – 6.

Калатур А. (2022). Зведення Генштабу: Втрати особового складу у задіяних росією ПВК перевищили 40%. *Українська правда*. 7 вересня 2022 р. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/7/7366402/> (дата звернення: 12.09.2025)

Кириченко С. (2021). Роль приватних військових компаній у воєнних конфліктах. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського*, № 1 (71), С. 12 – 17.

Конституция Российской Федерации (принята всенародным голосованием 12.12.1993 с изменениями, одобренными в ходе общероссийского голосования 01.07.2020). URL: <https://www.zakonrf.info/konstitucia/> (дата звернення: 14.09.2025).

Кохан Г. (2020). Правові питання діяльності приватних військових компаній: міжнародний аспект. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, серія: юридичні науки*. Том. 31 (70). Ч. 3. № 2. С. 190 – 201.

Поліщук М. (2024). Міноборони України частково підтримало законопроект про приватні військові компанії. 29 липня. URL: <https://kp.ua/ua/politics/a694383/minoboroni-ukrajini-chastkovo-pidtrimalo-zakono-projekt-pro-privatni-vijskovi-kompaniji> (дата звернення: 15.09.2025).

Проект Закону про міжнародні оборонні компанії (2024). №12124 від 26 квітня. Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44120> (дата звернення: 13.09.2025).

Уголовный кодекс Российской Федерации (действующая редакция от 23.07.2025). URL: <https://rulaws.ru/uk/> (дата звернення: 15.09.2025).

Bryka F. (2023a). Wagner Group Transforms in the Wake of the War in Ukraine. URL: https://pism.pl/publications/wagner-group-transforms-in-the-wake-of-the-war-in-ukraine?utm_source (дата звернення: 09.09.2025).

Bryka F. (2023b). Not just Wagner: Russia Backing a Host of Semi-Private Military Companies. URL: https://pism.pl/publications/not-just-wagner-russia-backing-a-host-of-semi-private-military-companies?utm_source (дата звернення: 06.09.2025).

Çilliler Y. (2024). (De)legitimization of Private Soldiers without Legal Status: The Case of Ukraine. Terrorism and political violence. 30 jul. P. 1 – 14. URL: <https://acikerisim.gelisim.edu.tr/server/api/core/bitstreams/919c5eb5-7f58-4c26-a5bb-57523d26c12c/content> (дата звернення 13.09.2025).

Foley T. & Kaunert C. (2022). Russian private military and Ukraine: hybrid surrogate warfare and russian state policy by other means. *Central European Journal of International and Security Studies*. Vol. 16. Issue 3. P. 172-192. URL: [https:// www.cejiss.org/russian-private-military-and-Ukraine-hybrid-surrogate-warfare-and-russian-state-policy-by-other-means?utm_source](https://www.cejiss.org/russian-private-military-and-Ukraine-hybrid-surrogate-warfare-and-russian-state-policy-by-other-means?utm_source) (дата звернення: 13.09.2025).

Greenwood M. T. (2024). Ukraine's international legion and its volunteers. Danish Institute for International Studies. DIIS Report. № 11. URL: [https://research. diis.dk/en/publications/ukraines-international-legion-and-its-volunteers?utm_source](https://research.diis.dk/en/publications/ukraines-international-legion-and-its-volunteers?utm_source) (дата звернення: 13.09.2025).

Habtom N. (2022). The Composition and Challenges of Foreign Fighters in Ukraine. *Scandinavian Journal of Military Studies*. 5(1). P. 79-90. DOI: 10.31374/sjms.151 URL: <https://sjms.nu/articles/151/files/submission/proof/151-1-1500-1-10-20220713.pdf> (дата звернення: 16.09.2025).

Harding T. (2022). Mozart Group of ex-special forces 'adds serious value' to Ukraine troops. URL: <https://web.archive.org/web/20221227203742/https://www.thenationalnews.com/world/europe/2022/12/20/mozart-group-of-ex-special-forces-adds-serious-value-to-ukraine-troops/> (дата звернення: 16.09.2025).

Jones S. G. & Doxsee C. & Katz B. & McQueen E. & Moye J. (2021). Russia's Corporate Soldiers The Global Expansion of Russia's Private Military Companies. Center for Strategic and International Studies. jul. 2021. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/210721_Jones_Russia%27s_Corporate_Soldiers.pdf?VersionId=7fy3TGV3HqDtRKoe8vDq2J2GGVz7N586 (дата звернення: 13.09.2025).

Racz A. (2024). Discarding (by Re-Ownning) a Proxy: The Wagner Group and the War in Ukraine. URL: [https://link.springer.com/rwe/10.1007/978-3-031-40546-4_35? FromPaywallRec=true](https://link.springer.com/rwe/10.1007/978-3-031-40546-4_35?FromPaywallRec=true) (дата звернення: 13.09.2025).

The Role of Private Military Contractors in Russian Foreign Policy (2018). *Bulletin*. 64 (1135), 4 May. URL: <https://pism.pl/upload/images/artykuly/legacy/files/24400.pdf> (дата звернення: 13.09.2025).

References

Avtushenko, I. & Avtushenko, O. (2024). Private military companies as a tool of waging modern wars. *Military-Scientific Bulletin*. Vol. 41, P. 120-132. [https:// doi.org/10.33577/2313-5603.41.2024.120-132](https://doi.org/10.33577/2313-5603.41.2024.120-132) (ukr.).

Gor A. (2025). Zelensky speaks about the creation of private armies: four advantages and risks for Ukraine. URL: <https://news.telegraf.com.ua/ukr/ukraina/2025-06-12/5911819-zelenskiy-zagovoriv-pro-stvorenniya-privatnikh-armiy-chotiri-plyusi-tariziki-dlya-ukraini> [Accessed September 12, 2025]. (ukr.).

Horovenko, V. & Tyutyunnyk, V. (2013). Private military companies: international experience and potential ways of its implementation in Ukraine. *Science and Defense*, № 3, P. 32-39. (ukr.).

Gryga O.S. & Kotsur V.V. & Kotsur L.M. (2023). The role of private military companies during the 2014–2021 Russian-Ukrainian hybrid war. *Regional Studies*. № 33, P. 58-62. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.33.10>.

Husarov V. (2015). Private military companies of Russia as a tool of legalized terrorism URL: <https://informnapalm.org/ua/pryvatni-vijskovi-kompaniyi-rosiyi-yak-instrument-uzakonenogo-teroryzmu-infografika/> [Accessed September 13, 2025]. (ukr.).

The State Duma granted «Wagner» PMC mercenaries the status of «combat veterans». *Ukrainska Pravda*. 20 April 2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/04/20/7398772/> [Accessed September 12, 2025]. (ukr.).

The Montreux Document on relevant international legal obligations and best practices of States relating to the operation of private military and security companies in situations of armed conflict. (2008). URL: <https://www.montreuxdocument.org/pdf/document/ru.pdf> [Accessed September 10, 2025]. (rus.).

Ivasechko, O. & Bondar, D. (2024). Private military companies in russian foreign policy: 2014-2023 years. *Regional Studies*. Vol.10, №1. P. 1-6. (ukr.).

Kalatur A. (2022). General Staff report: Personnel losses in Russian-backed PMCs exceed 40%. *Ukrainska Pravda*. 7 September 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/7/7366402/> [Accessed September 12, 2025]. (ukr.).

Kirichenko S. (2021). The role of private military companies in military conflicts: history and modernity. *Collection of the scientific papers of the Center for Military and Strategic Studies NUOU named after Ivan Chernyakhovsky*, №1 (71), P. 12-17. (ukr.).

The Constitution of the Russian Federation (adopted by popular vote on 12 December 1993, with amendments approved by a nationwide vote) 01.07.2020). URL: <https://www.zakonrf.info/konstitucia/> [Accessed September 14, 2025]. (rus.).

Kokhan H. Legal issues of the activity of private military companies: the international aspect. *Scientific notes of the Taurida V.I. Vernadsky National University, series: legal sciences*. Vol. 31 (70). Part. 3. № 2. P. 190-201. (ukr.).

Polishchuk M. (2024). Ukraine's Ministry of Defence partially supported the draft law on private military companies. 29 July. URL: <https://kp.ua/ua/politics/a694383-minoboroni-ukrajini-chastkovo-pidtrimalo-zakonoprojekt-pro-privatni-vijskovi-kompaniji> [Accessed September 15, 2025]. (ukr.).

Draft Law on International Defence Companies (2024). No. 11214 of 26 April. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44120> [Accessed September 15, 2025]. (ukr.).

Criminal Code of the Russian Federation (current version dated 23.07.2025). URL: <https://rulaws.ru/uk/> [Accessed September 15, 2025]. (rus.).

Bryjka F. (2023a). Wagner Group Transforms in the Wake of the War in Ukraine. URL: https://pism.pl/publications/wagner-group-transforms-in-the-wake-of-the-war-in-ukraine?utm_source [Accessed September 09, 2025]. (eng.).

Bryjka F. (2023b). Not just Wagner: Russia Backing a Host of Semi-Private Military Companies. URL: https://pism.pl/publications/not-just-wagner-russia-backing-a-host-of-semi-private-military-companies?utm_source [Accessed September 06, 2025]. (eng.).

Çilliler Y. (2024). (De)legitimization of Private Soldiers without Legal Status: The Case of Ukraine. Terrorism and political violence. 30 jul. P. 1-14. URL: <https://acikerisim.gelisim.edu.tr/server/api/core/bitstreams/919c5eb5-7f58-4c26-a5bb-57523d26c12c/content> [Accessed September 13, 2025]. (eng.).

Foley T. & Kaunert C. (2022). Russian private military and Ukraine: hybrid surrogate warfare and russian state policy by other means. *Central European Journal of International and Security Studies*. Vol. 16. Issue 3. P. 172-192. URL: <https://www.cejss.eu/>

cejiss.org/russian-private-military-and-Ukraine-hybrid-surrogate-warfare-and-russian-state-policy-by-other-means?utm_source [Accessed September 13, 2025]. (eng.).

Greenwood M. T. (2024). Ukraine's international legion and its volunteers. Danish Institute for International Studies. DIIS Report. № 11. URL: [https:// research.diiis.dk/en/publications/ukraines-international-legion-and-its-volunteers?utm_source](https://research.diiis.dk/en/publications/ukraines-international-legion-and-its-volunteers?utm_source) [Accessed September 13, 2025]. (eng.).

Habtom N. (2022). The Composition and Challenges of Foreign Fighters in Ukraine. *Scandinavian Journal of Military Studies*. 5(1). P. 79-90. DOI: 10.31374/sjms.151 URL: <https://sjms.nu/articles/151/files/submission/proof/151-1-1500-1-10-20220713.pdf> [Accessed September 16, 2025]. (eng.).

Harding T. (2022). Mozart Group of ex-special forces 'adds serious value' to Ukraine troops. URL: <https://web.archive.org/web/20221227203742/https://www.thenationalnews.com/world/europe/2022/12/20/mozart-group-of-ex-special-forces-adds-serious-value-to-ukraine-troops/> [Accessed September 16, 2025]. (eng.).

Jones S. G. & Doxsee C. & Katz B. & McQueen E. & Moye J. (2021). Russia's Corporate Soldiers The Global Expansion of Russia's Private Military Companies. *Center for Strategic and International Studies*. jul. 2021. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/210721_Jones_Russia%27s_Corporate_Soldiers.pdf?VersionId=7fy3TGV3HqDtRKoe8vDq2J2GGVz7N586 [Accessed September 13, 2025]. (eng.).

Racz A. (2024). Discarding (by Re-Owning) a Proxy: The Wagner Group and the War in Ukraine. URL: https://link.springer.com/rwe/10.1007/978-3-031-40546-4_35?FromPaywallRec=true [Accessed September 13, 2025]. (eng.).

The Role of Private Military Contractors in Russian Foreign Policy (2018). *Bulletin*. 64 (1135), 4 May. URL: <https://pism.pl/upload/images/artykuly/legacy/files/24400.pdf> [Accessed September 13, 2025]. (eng.).

Avtushenko I., Avtushenko O.

THE ROLE OF PRIVATE MILITARY COMPANIES IN THE FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article examines the phenomenon of private military companies (PMCs) in the context of the full-scale Russian-Ukrainian war of 2022-2024. The research problem lies in identifying the role of PMCs as an instrument of Russia's military and foreign policy strategy, as well as in clarifying the legal and humanitarian consequences of their deployment. The purpose of the study is to analyze the functions of PMCs in the contemporary conflict, to identify the peculiarities of their status, and to reveal the differences in the use of non-state armed formations by Russia and Ukraine.

The methodological framework is based on historical-comparative and systemic analysis, as well as an interdisciplinary approach that integrates historical, legal, and political dimensions of the problem. This has made it possible to trace the evolution of PMCs, to clarify their place in hybrid warfare, and to determine the specifics of their activities in the contemporary armed confrontation.

The article establishes that Russian PMCs («Wagner», «Redut», «Convoy», «Patriot», and others) are actively employed by the Kremlin to compensate for losses, to scale up offensive operations, and at the same time as an instrument of «plausible deniability» with regard to war crimes. Their activities are accompanied by significant casualties, internal conflicts, and violations of international law. Ukraine, by contrast, has focused on the formation of the International Legion of Defense, which operates within the legal framework and under state control, ensuring transparency and international support.

The results of the study indicate that PMCs perform a wide range of functions: from assault operations to intelligence gathering and personnel training. At the same time, the absence of clear legal regulation of their status creates problems of legitimacy, control, and compliance with humanitarian law.

The conclusions emphasize that PMCs represent an integral instrument of Russia's hybrid warfare and a pressing challenge to international security. For Ukraine, however, the strategic task lies in developing a balanced model of legal regulation and oversight of such structures.

Keywords: private military company, mercenarism, Russian-Ukrainian war, paramilitary formations, foreign volunteers, PMC «Wagner».